

PŁOMJE

Serbski casopis za žisi

lětník
2020

4

Jatšowny wuchac

Rad ma wuchac wše te kwětki,
ako kwitu na luce.

Wón tam skoka wedli, překi,
pyta swóje kósmace.

Kósmace su jomu trjeba,
aby mógał mólowaś
k jatšam rědne, pyšne jajka.
Budu nam se spódobaś!

Namakał jo kuždy kósmac!
Ale žo te barwy su?
Ach, ty rozdrośony wuchac!
Wzej se jadnu pŕestawku!

Wódychaj že pitšku w tšawje.
Tak b'zo głowa licha zas!
Pŕemysli se pón wó barwje.
Wobstaraj se nowu snaź!

Jolic maš pón skóńcne wšykno,
daj se pilnje do žěla!
Jatšy su juž kradu blisko.
Pŕinjas pyšne jajcycka!

SŁOWNICK

daś se do žěla – sich an die Arbeit machen;
kósmac – Pinsel; překi – siehe „wedli“; pyšny – bunt, farbig, rozdrośony – zerstreut; wedli a překi – kreuz und quer; wódychaś – sich ausruhen, erholen

Lube wuknice a wukniki!

Hura, skóra su jatšowne prozny!

Wjaselišo se južo na dary? Pójęzośo snaž na krotki dowol pôjatšach? Pótom napišo mě wó tom! Som, ak pšecej, wjelgin narski na Waše dožywjenia.

Co jo w tom wudašu Płomjenja? Na pšíkład wulicowańko wó tshašnem cowanju wuchacka Hopela na bokoma 8 a 9. Swóju wedu wó jatšach móžośo na bokoma 18 a 19 testowaś. Drogowański rozpšawu wó měscé Chur w Šwicařskej namakajośo na bokoma 24 a 25.

*Wjele wjasela pši cytanju
Waš redaktor Płomjenja*

Bernd Melcher

Z wopśimjeśa:

Za prédny lětnik

- 4 Witaj, prédny lětnik!
- 5 Wumólujomy sami

Wulicowańka, powěści, spiwy, bajki, basni

- 2 Jatšowný wuchac
- 8 Tšašne cowanie
- 10 Pótajmne žurja w šuli

Wšake

- 6 Rěcne zwucowanja
- 12 Ptaškowa swajžba w měšćańskej hali
- 13 Ptaškowa swajžba w žylojskem horše
- 14 Žorawy
- 16 Ty sy žiw pširody
- 18 Co wěš wó jatšach?
- 20 Znate „žiši“ apryla
- 22 Fotowy kwis za pšijašelete pširody

- 24 Chur, główne město źwicařskich Alpow
- 26 Uniwersita – městnosć wědy
- 28 Wubaslijomy wuchacka
- 30 Za mudre głowki
- 31 Žorty
- 32 Z luštom a lubosću za to serbske

April

4. mjasec

Wence rědne abo špatne wjedro jo,
teke jatšowny wuchac pšízo.

Raz širm my trjebamy,
raz tlustu drastwu mamy.

Pytamy jatšowne jaja na luce –
wšykne smy my něnto ducy!

Namakajoš 12 jajow? Wumóluj!

Maš bratša abo sotšu?*

Das deutsche Wort „Geschwister“ hat im Sorbischen die Entsprechung „bratš a sotša“. Wenn jemand sagt „Ich habe Geschwister.“, so hat er mindestens einen Bruder und eine Schwester oder aber auch mindestens zwei Brüder oder zwei Schwestern.

W serbskej rěcy jo to hynac. Tam groniš konkretnje, wjele bratšow a sotšow maš:
Ich habe drei Geschwister (drei Brüder / drei Schwestern / zwei Brüder und eine Schwester / zwei Schwestern und einen Bruder).

Mam tých bratšow / tsi sotšy / dweju bratšowu a sotšu / dwě sotše a bratša.

1. Napiš serbski wšykne móžne warianty! **Schreibe sorbisch alle Varianten auf!**
 - a) Ich habe vier Geschwister.
 - b) Ich habe fünf Geschwister.

2. Zasajž do kuždeje sady serbski wótpowědnik za nimske słowo! Glědaj pši tom na pšawu gramatisku kóńcowku! **Setze in jeden Satz die sorbische Entsprechung für das sorbische Wort ein! Achte dabei auf die richtige grammatische Endung!**
 - a) W kinje sejži Janina slězy a
Bruder, Schwester
 - b) Fabian woglědajo k w chórowni.
Schwester
 - c) Šota Nina jo za wjeliki pakšík
z darami k jatšam sobu dała.
1 Schwester, 3 Brüder
 - d) Žinsa pójzo Karlo ze do žiwadla.
2 Schwestern, 2 Brüder
 - e) Anna co z mamu wó swójima powědaś.
(zwei) Brüder

Sednuś se / sejšeś / graś

sednuś se – sich setzen

Sednjom se za blido.

Sednjomy se do rožka.

Karl se sednjo ku computeroju.

(žo? – wohin? genitiw, datiw abo akuzatiw)

do, k, za

Ich setze mich an den Tisch.

Wir setzen uns in die Ecke.

Karl setzt sich an den Rechner.

sejšeś – sitzen

Nan sejži za blidom.

Mój bratš sejži pši computerje.

(žo? – wo? instrumental abo lokatiw)

za, pši, na, w

Der Vater sitzt am Tisch.

Der Bruder sitzt am Computer.

graś

(žo – wo? lokatiw)

pši, na

Ich spiele (ein Computerspiel) am Rechner.

Grajom (computerowe graše) pši licaku.

Sie spielt auf dem Handy.

Wóna grajo na handyju.

3. Zasajź pódane prepozicije do sadow!

Setze die gegebenen Präpositionen in die Sätze ein!

pši za za na pši na do

- Stefan sejži blidom a ciny domacne nadawki.
- Comej se ławku sednuś?
- Nan co wót syna wěžeś: „Wjèle góžinow sy južo licaku sejšeł?”
- Familija jo wšo zapakowała a se awta sednuła.
- Žeńska pšosy swójego człowieka: „Sedni se pšosym wóžidło!
Ja njamóžom jězdžíš, njecujom se derje.”
- Gaž žělaš w běrowje, sejžiš cesto ceły žeń computerje.
- Žednje njejsom konsoli grała.

* Dajom do rady se do togo hyšći raz z dualowymi formami substantiwów zaběraś.

Tšašne cowanje

Cele pšechnojoj (durchgeschwitzt) a nje-merny (unruhig) zeskócyjo wuchack Hopel zaitša rano z póstole. Wón ženjo ned do kuchnje a pólédnjo na blido. Na bliże stoj wjelika škla z bělymi jajami. Hopel se jaja woglédajo a wólažcony groni: „Derje, až jo to jano tšašne cowanje bylo! Wšykne jaja su hyšći ceče!“ Jomu jo se w nocy cowało, až su byli wšykne jaja we škli rozbite.

Kaž kužde lěto co wuchack Hopel žinsa ze swójimi pšíjašelami jatšowne jaja mólowaś. Jatšy se zasej zblížuju, a mólowanie jajow pšecej dľujko trajo.

Pó snědanju myška Pipsi wjasoła pýchwatajo. Jej se toš to žělo kradu spódoba, dokulaž rada mólujo. Wósebnje rada se wumyslijo pšecej zasej nowe mustry. Hoploju a Wuškoju se jeje kšasne jaja pšecej wjelgin spódobaju.

Pšídatny pomocník

Pó chyli wuchack Wuško do jšpy zastupijo. Pši njom jo hyšći něchten. Wuško se Hopla pšaša: „Smějo ježyk Meki žinsa sobu pomagaś? Jomu jo wóstudno bylo, dla togo jo kšěl ze mnu grajkotaś. Dokulaž pak žinsa jaja mólujomy, jo ze mnu sobu pšíšet.“

Hopel pólédnjo na ježyka a wjasoły wótegronijo: „Mójogodla smějo pomagaś. Pón bužomy malsnej gótowe.“

Nješykowny ježyk

Pšíjašelesednu se za blido a chopiju mólowaś. Wuchacka a myška se kradu do žěla zanuriju (*sich vertiefen*). Jano ježyk njamóžo swóju gubku žaržaś. Wón stawnje žortujo a se pó stole tam a sem suwa. Gaž ma prédne jajo písamem gótowe, padnjo jomu naraz z ruki. Hopel pólédnjo na rozbite jajo a groni: „To njejo tak zlě. Wzej se druge a glědaj lěpjej!“ Meki wzejo se druge jajo, wjerší jo njelepje (*ungeschickt*) w ruce a plumps, južo lažy jajo rozbite na spódku. Něnto groni Hopel tšošku kšušej: „No, to wšak (*eben*) jo se stało. Glědaj pšíduacy raz lěpjej!“

Ježyk zasej wopytajo swóju gluku pši mólowanju. Ako swójo tšeše jajo napóslědku (*letztendlich*) domólujo, musy se swójomu žortujo tak mócnje smjaś, až se jomu teke toš to jajo wusunjo a se na spódku rozbijo.

Tak se jomu teke stanjo ze stwórtym, pětym a šestym jajom. Jadno za drugim wón na ten part rozbijo.

Hopel powěda z kšutym słowom

Něnto pak jo kóńc Hoploweje sćerpnosći (*Geduld*). Rozgórjony pólédnjo na ježyka a šćoka (*schimpfen*): „Gaz ty dalej tak z jajami wobchadaš, njetrjebamy scełego žedne jaja mólowaś, dokulaž wšykne rozbijoš! A mójo tšašne cowanje se na kóńcu weto hyšći do połnijo. Mě rozmjej jo se žinsa w nocy cowało, až su byli wšykne jaja rozbite. Ale až mó-

žo něchten wopšawdu tak njelepy byś kažty, to njeby se žednie myslit!“

Pipsi a Wuško glédatej na Hopla, kótaremuž jo ježyka weto pitšku luto. Toś groni Hopel ježykoju: „Wóstań how! Jaja pak wěcej mólowaś njebužoš. Mózoš nam rědny tej zwariš a nas se swójimi žortami rozwjaseliš. Pótom se nam cas pší žèle malsnej minjo.“ Ta ideja se wšyknym spódoba. Ceły źeń stara se mały wjasoły Meki wó swójich pšijašelow. Na rozbite jaja se nichten wěcej njemysli.

FELIKS a FLORIAN

Pótajmne žurja w šuli

Pónježele wótpołdnja pó šuli ...

Flori, wugódań raz, kótary kluc to jo!

Snaź kluc
k twójnej wu-
tšobje?

Ně!!! Kluc do pótajmnego ruma
domownika w šulskej piwnicy.

Dwě gózinje pózdzej ...

A sy se wěsty, až njejo žeden drugi
wuknik doněnta w piwnicy był?

Coś to napšawdu
žinsa cyniś?

Na kuždy pad.
Wjacor jo šula wót-
wórjona, dokulaž
chor probuo.

To som teke słysiať.

Stoprocentojski. Se groni, až jo to wjelicka jama. Wóna jo južo milion
lět stara. A až tam jo originalny skelet přednego bio-ceptarja šule.

Nowakojc Janko jo se celo wěsty, až su tam pší
twarjenju šule samo wjelicku kósc dinosawiera
namakali - jadnogo dimetrodonu!

Snaź tam
hyści lažy.

How spušcijomej znatu drogu - žo
do piwnice. Něnt buzo póważnje.

Pózdzej w šuli ...

Psst, tam chor probuo.

To pak kšiwje klincy.

Mě jo pit-
šku kaksy.

Dejm sí za
rukú wześ?

Chto wě, chto jo how w běgu
stolěšow južo chóží?

To wóni su - žurja písuda ...

... abo žurja
skažby.

Zawěscé sta genera-
cijow domownikow.

Flori, to wokognuše
naju pšíchod změnijo!

Njewěm rowno, co dejm groniš.
Starki jo kšěł žinsa ze mnu drje-
wo rubaš. Město togo stojim ja
drjewjać z drugim drjewjań-
com w šulskej piwnicy a wužě-
ram na chóžyščo domownika.

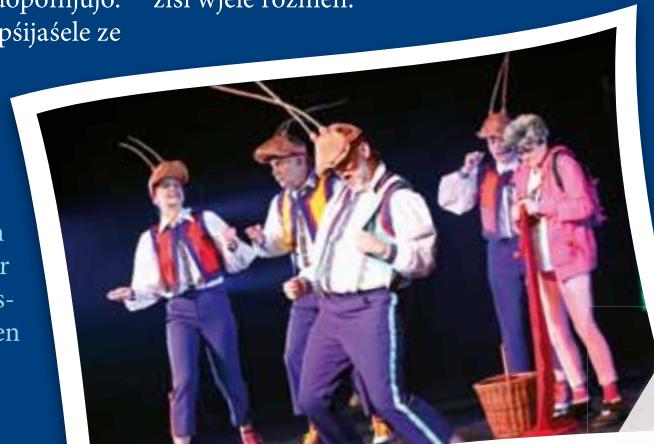
Dnja 13. februara 2020 su serbski wuknjece žisi prédny wjerašk togo lěta dožywili. Serbski ludowy ansambel (SLA) Budyšyn ga jo zasej do Chóšebusa pšíjěl. W tamnej měšćańskej hali jo na dwěma předstajenjoma žíšecy program k ptaškoj wej swajžbje pokazał.

Wó co žo w tšejeńku? Wroblík, myška, žaba a ježyk se psgótuju na zymu, ako dostawa-ju pšepšosenje na ptaškowu swajžbu. Ale ježyk njejo pšepsosony, dokulaž dej zymske spanje žaržaš. Tužny zběra w góli list za zymske lěgwo. Pši tom namakajo guslowařski kamjeń. Ako jen šurujo (*reiben*), pšižo gwézdná sonina (*Sternenfee*). Wón móžo jej tsi žycenia groniš, kótarež wóna dopołnjujo. Toš se žycy ježyk, aby wón a joga pšijsaše ze sroku a wronom byli na kupje na pódpołdnju. Tam kšé ptaškowu swajžbu swěšíš.

Aber auf der Insel essen der Rabe und die Elster von der verbotenen Frucht des Vergessens. Danach können sie sich an nichts mehr erinnern. Die Hochzeit droht auszufallen. Da erfüllt die Fee den

zweiten Wunsch. Die Schildkröte soll erscheinen. Diese erteilt einen Rat, wie Rabe und Elster geheilt werden können. Nachdem sich beide wieder erinnern können, wird der dritte Wunsch erfüllt – die Heimreise. Im heimatlichen Wald feiern die Tiere – auch der Igel – zum Schluss die Vogelhochzeit.

Žišam jo se předstajenje wjelgin derje spόdobało. Wóni su mócnje klaskali. Kostimy a spiwys su rědne byli, žisi su super sobu šli. Luže ze SLA su fajn grali. W dialogach su wótměnjajacy (*abwechselnd*) w dolno-serbskej a nimskej rěcy powědali. Pšez to su žisi wjèle rozměli.

Ptaškowa swajžba 2020 w Žylowje

Kóńc januara su pokazali žiwadłowe graše k ptaškowej swajžbje w žylojskem horše. Wótkubłařka kněni Wagnerowa jo se zasej nowe tšojeńko wumysliła a ze zísi- mi wót drugiego do stwórnego lětnika pilnje zwucowała.

W tšojeńku se wudaju sroka Elvira a jeje pšíjaše na drogowanje wokoło swěta. To jo jich myto za zakóńcenje šule. Wušej togo co Elvira na tom drogowaniu swójogo pšíducego clownjeka (*Ehemann*) namakaš. Pšíjaše na drogowaniu se woględuju. Na drogowaniu su teke tšašne situacije dożywili (*erleben*), na pšíkład z krokodilom. Na kóncu pšíjedu zasej domoj. Elvira markujo, až jo jeje pšíducy clownjek ceły cas pší njej byl.

To jo rozmjej wron Roland.

Wón jo ten pšawy clownjek za nju. Roland jo zmužny, spuščobny, pomocniwy a starosćiwy. Tak mógu se pšíjaše na swajžbu wjaseliš.

Ako žék jo kněni Budero-wa wót młožinskego amta ansambloju a teke wótkubłařkoma a wótkubłarjeju teze za skibki (*Brotbüchse*) pšepódała. Tejze jo Rěcny centrum WITAJ Chóšebuz darił a chłošconki w nich młožinski amt.

Wjaselim se južo na pšíduce pšedstajenje za lěto.

*W takej formaciji
šēgaju.*

ŽORAWY

Kraniche werden auch Vögel des Glücks genannt, denn sie halten dem Partner ein Leben lang die Treue. Im Herbst und Frühjahr kannst du ihren Zug sehen und hören. Sie fliegen in markanter Keilformation und stoßen dabei ihre typischen lauten, trompetenartige Rufe aus. Der Flug in der Keilformation spart Kraft. Die Vögel wechseln dabei auch die Position.

W ranem nalěšu – casy teke južo na kóncu januara – pšílětuju žorawy ze šoplejšich krajow, ze Špańskeje a pódpołdnio-weje Francojskeje słědk do Łužyce. How maju swóje sedańskae strony (*Brutgebiet*). To su bagna (*Sumpf*), gaty a góle. W scinje (*Schilf*) w płonej wóže žorawy swójo gnězdo wósebnje rad twarje. Tam su wutarnowane a liški a druge winiki (*Feind*) je njewiže.

In der Lausitz beginnen sie von April bis Mai zu brüten und legen zwei Eier. Nach 30 Tagen schlüpfen die Jungen. Diese verlassen sofort das Nest, da sie schon schwimmen können. Dann geht es zur Futtersuche auf die Wiesen in Teichnähe. Die Altvögel picken die Nahrung (zum Beispiel Regenwürmer, Körner, Insekten) vom Boden und füttern damit die Jungen. Dadurch lernen diese, die Nahrung aufzunehmen.

1

W tom a teke w sedańskem casu stej žorawowej starzejše wjelgin stražniwej (*wachsam*). Gaž grozy tšachota, chowa se ceła familija a jo njewidobna. Młode malsnje dorostuju a mógu pó žaseś tyżenjach lětaś. W septembrje, gaž su majsowe pólá wótźnête (*abgeerntet*), pšílětuju cełe rědownje, aby zežrali zbytne zernka. Ptaški muse derje nažrěte (*sattgefressen*) byś, aby wužaržali lět na połdnjo. Na pólach Łužyce wižiš žorawy z Pólskeje, Českeje, Lettskeje a skandinawskich krajow.

Vor dem Sonnenuntergang fliegen alle Kraniche in seichte Gewässer, um stehend im Flachwasser zu schlafen. Die Schlafplätze sind gut zum Beobachten geeignet. Zwischen Calau und Luckau, am Schlabendorfer See, fliegen dann abends bis zu 7000 Vögel ein.

Žorawy
wótpócywaju.

2

4

Póla a spańska městna su kradu wažne wótpócywanišča (*Rastplatz*) za te šěgaté ptaški. Wóni pšílētujú kužde lěto a jich licba pšecej věcej pšíběra. W takich milnych zymach kaž w tom lěše nješégaju lužyske žorawy věcej. A žorawy ze Skandinawiskeje šěgaju jano do lužyce a how wóstawaju. Na něgajšných majsowych pólach namakaju wjele bažulow (*Maiskolben*). Wót nich se žywje wšykne ptaški. Jano k spanju leše lužyske žorawy k swójim gatam a skandinawiske k wěšym, płonym wódam (*Gewässer*). im Kasten:

Zu Forschungszwecken werden Kraniche beringt. Am linken Bein hat jeder Vogel drei Plasteringe für das jeweilige Land und am rechten Bein ebenfalls drei Ringe, welche sein persönlicher „Personalausweis“ sind.

3

- 1 Młoże, jaden źeń stare
- 2 Młoźeta su spuščili gnězdo.
- 3 Žorawa z Českeje
- 4 Stary ptaček blisko gnězda

Landesringe - Farbkombinationen - E-Mailadressen der Landeskordinationen

Deutschland									
lang - blau	- blau	- weiß	- blau	- rot	- blau	- schwarz	- blau	- blau	- blau
lang - blau	- blau	- blau	- blau	- blau	- blau	- blau	- weiß	- blau	- blau
lang - blau	- blau	- blau	- blau	- blau	- blau	- blau	- schwarz	- blau	- blau
lang - blau	- blau	- gelb	- blau	- blau	- gelb				
Finland									
lang - gelb	- gelb	- rot	- gelb	- schwarz	- gelb	- weiß	- gelb	- gelb	- gelb
lang - gelb	- gelb	- rot	- gelb	- gelb	- gelb	- weiß	- gelb	- gelb	- gelb
lang - gelb	- gelb	- rot	- gelb	- gelb	- gelb	- weiß	- gelb	- gelb	- gelb
lang - gelb	- gelb	- rot	- gelb	- gelb	- gelb	- weiß	- gelb	- gelb	- gelb
Schweden, Norwegen									
lang - rot	- rot	- weiß	- rot	- rot	- rot	- schwarz	- rot	- rot	- weiß
lang - rot	- rot	- weiß	- rot	- rot	- rot	- schwarz	- rot	- rot	- weiß
lang - rot	- rot	- weiß	- rot	- rot	- rot	- schwarz	- rot	- rot	- weiß
Estland, Lettland, Litauen									
lang - rot	- rot	- weiß	- rot	- rot	- rot	- blau	- rot	- rot	- weiß
lang - rot	- rot	- weiß	- rot	- rot	- rot	- blau	- rot	- rot	- weiß
lang - rot	- rot	- weiß	- rot	- rot	- rot	- blau	- rot	- rot	- weiß
lang - rot	- rot	- weiß	- rot	- rot	- rot	- blau	- rot	- rot	- weiß
Polen									
lang - grün	- grün	- grün	- grün	- grün	- grün	- grün	- grün	- grün	- grün
Russland									
lang - weiß	- weiß	- weiß	- weiß	- weiß	- weiß	- weiß	- weiß	- weiß	- weiß
Tschechien									
lang - weiß	- weiß	- weiß	- weiß	- weiß	- weiß	- weiß	- weiß	- weiß	- weiß
Ungarn									
schwarz - weiß - schwarz	- schwarz	- weiß	- schwarz	- weiß	- schwarz	- weiß	- schwarz	- weiß	- schwarz

Twójo šěło musy kuždy žeń wjele žělaś. Wětšy žěl wót togo sobu njedostanjoš. To jo za tebje normalna wěc. Ale gaž sy raz

chóry/-a, pótom snaź wumarkujōš, kake šěžke žělo wóno *wugbajo*, aby zasej strowy/-a był/-a.

Šělo jo žiw pširody. 70 bilionow (!) celow twóri biologiski kosmos. Gaž coš se pitšku lepjey zeznaś ze swójim šěłom, pón pšecytaj toš ten tekſt! W njom se někotare organy krotko pšedstajju.

Ty sy žiw pširody

Kóža

Wóna jo nejwětšy cławjeski organ. Kóža wažy něži 10 kilogramow a ma płoninu wót dweju kwadratneju metrowu. Wóna se zestaja z tých warstw. *Zwjerchna kóža* se kužde 27 dnjow wobnowja. Wóna ščita šělo pšed škodnym *UV-promjenjenim*.

Nerka

W twójom šěle dajo dwě nerce. Wónnej wufiltrujotej teke *gadowate* mašízny ze kšwě a transportěrujotej je do *puchorja*. Kuždy žeń běžy něži 1 500 litrow kšwě pšez nerce.

Pluca

Žeń wóte dnja bjeru pluca do 20 000 litrow *kislika*. Kislik trjebaju cele, aby mógalji energiju producērowaś. Nawopak wóteda-waju pluca *wuglikowy dioksid*.

Jětša

Jětša su nejwažnjejšy organ twójego *měny mašíznow* a waže 1 500 do 2 000 gramow. 2 000 litrow kšwě běžy kuždy žeń pšez nje. Wóni wufiltruju ze kšwě njetrěbne mašízny a *wótgaduju* šělo. Row-nocasne dawaju za šělo wažne mašízny do kšwě.

Kósćeńc a muskles

Kósćeńc wažy něži 12 kilogramow a ma 200 kósćow. Kósćeńc se wob cełe žywjenje wobnowja. To groni, až kósc nikula njejo starša ako 20 lět. Dorosćony, strowy luž ma 665 musklow. Nejmócnjejšy muskel jo *muskel za kusanje* a nejwěcej aktiwny jo wócný muskel.

Mórzgi

Wóni su centrala šěla. Mórzgi *nawjeduju* wšykne organy a procese. W nich jo 200 miliardow nerwowych celow. Wóni waže 1 200 do 1 400 gramow. To stej 2 procenta šélneje wagi. Weto trjebaju za žeń 20 procentow energije.

Nos

Kuždy žeń musy pšezi nju 10 000 litrow pówětša. Wón cysći pówětš, tak až *zawinowacki chórosci* a proch njamógu pšíš do płucow. Wóna ší teke warnujo pšed wognjom, *dymom* abo *skazoneju jézu*.

Žołdk a crjowo

Do žołdka pšízotej dwa litra žydkosći nutš. Žołdk a crjowo stej wjelgin wažnej za *pózywanje*. Crjowo jo wažny žél *systema imunosći*. Wóno bjerja a wótedawa žydkosć.

Woko

Twójo woko wažy 7,5 gramow (6 gramow z togo jo wóda) a ma *pšeměr* wót 2,3 centimetrov. Wóno se 100 000 raz za žeń *giba*.

Włos

Włos jo 6 do 8 lět žwy a rosčo kuždy mjasec 1 centimeter. Luže z *rozdželnego* barwu włosow maju teke rozdželnu licbu włosow. *Swětlowłosaty* luž ma něži 140 000 włosow. Luž z brunymi abo carnymi włosami ma něži 100 000 włosow. Cewjenowłosaty luž ma *nejmjenjej* włosow – „jano“ 90 000.

System imunosći

Stawnje wójujo pšešiwo bakterijam, wiram, *gribickam* a parazitam. Wón *zawoborajo* chóroscám, na pšíkład pšezymnjenjeju abo rakoju. Gaž sy chóry/-a, pomaga ší pší wustrowjenju.

SŁOWNICK

braś – hier: aufnehmen; **crjowo** – Darm; **dym** – Rauch; **gadowaty** – giftig; **gibaś se** – sich bewegen; **gribick** – Pilz (Krankheitserreger); **jětša (Plt)** – Leber; **kislik** – Sauerstoff; **kósć (f)** – Knochen; **kósćeńc** – Skelett; **kóza** – Haut; **kšej (f)** – Blut; **měna mašíznow** – Stoffwechsel; **mórzgi (Plt)** – Gehirn; **muskel za kusanje** – Kaumuskel; **nawjedowaś** – hier: steuern; **nejmjenjej** – wenigste; **nerka** – Niere; **pluca (Plt)** – Lunge; **pózywanje** – Verdaung; **pšeměr** – Durchmesser; **puchóf** – Blase; **rozdželný** – unterschiedlich; **skazony** – verdorben; **system imunosći** – Immunsystem; **swětlowłosaty** – blond; **šělo** – Körper; **UV-promjenjenje** – UV-Strahlung; **warsta** – Schicht; **wóbowňaś se** – sich erneuern; **wójowaś** – kämpfen; **wótgadowaś** – entgiften; **wugbaś** – leisten; **wuglikowy dioksid** – Kohlendioxid; **zawoboraś [ʒ]** – vorbeugen; **zawinowacki chórosci** – Krankheitserreger; **zwierchna kóza** – Oberhaut; **żeń wóte dnja** – Tag für Tag; **žołdk** – Magen; **žydkosć (f)** – Flüssigkeit

TEST

Co wěš wó jatšach?

Co maju jaja a wuchace
z jatšami cyniš? Cogoda
su jatšowne jaja
póšlawem barwojet?

Testuj swóju wědu!

1. Co swěše kšesčijany (Christ) jatšy?

- a Bóže blido (Abendmahl)
- b góřejstawanje (Auferstehung) Kristusa
- c naroženje Kristusa

3. Co maju jaja a wuchac z jatšami cyniš?

- a Wóni płaše ako symbole płodnosći (Fruchtbarkeit) a zachopjeńk nowego żywjenja.
- b Wokoło jatš njasu kokošy a wuchace.
- c Na Bliskem pódzajtšu jéže luže rad jaja a wuchacowu pjaceń.

2. Woher kommt das Wort Ostern?

- a Es ist vom Namen der Fruchtbarkeitsgöttin Ostara / Eostre abgeleitet, welche die Germanen verehrt haben sollen.
- b Es stammt von dem Wort Osten, da Jesus Christus im Nahen Osten gelebt haben soll.
- c Es ist abgeleitet vom Wort Österreich, da dort viele Christen leben.

4. Welcher Hase aus einem Kinderlied Rolf Zukowskis fällt auf die Nase?

- a Fips, der bunte Osterhase
- b Stups, der kleine Osterhase
- c Tapps, der ungeschickte Osterhase

5. Kótary swěžen jo rowno 50 dnjow pó jatšach?

- a prědny maj
- b zeleny stwórk
- c swětki

6. Was machen viele Menschen in den sieben Wochen vor Ostern?

- a sie hasten
- b sie tasten
- c sie fasten

8. Was ist eine Osterglocke?

- a eine Käseglocke, die nur zu Ostern verwendet werden darf
- b eine Kirchenglocke, die nur zu Ostern läutet
- c eine Narzisse

7. Cogodla su jatšowne jaja barwojte?

- a W srježowěku (Mittelalter) su kšeli luže zwarjone jaja wót syrych (roh) rozeznawaś.
- b W srježowěku su luže z tym markero-wali, w kótarych jajach su byli kurjetka.
- c Ten nałog jo akle w 20. stolěšu pšež reklamowu branžu nastala.

10. Welcher Brauch wird zu Ostern am Weißen Haus in Washington gepflegt?

- a Hasenbemalen
- b Eierrollen
- c Schachspielen

9. Wótkul ma Jatšowna kupa swójo mě?

- a Nižozemske namórnički (Seefahrer) su ju nadejšli.
- b How chowa jatšowny wu-chac wjelgin wjele jajow.
- c How jo wjèle wuchacow żywych.

11. W někotarych stronach pierwjej njejo jatšowne jaja wuchac pšinjasť, ale ...

- a gnu, kakadu a cebra
- b wósoł, pjas, kócka a swinja
- c liška, kokot, kukawa a bóson

12. Wozu dienen die Osterfeuer?

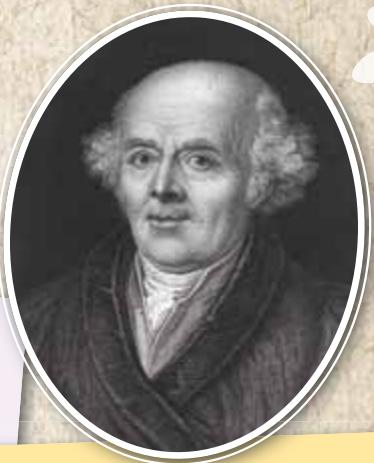
- a Sie sollen den Teufel vertreiben.
- b Sie sollen den Winter und die bösen Geister vertreiben.
- c Sie sollen Unglück und Leid fernhalten.

Znate „žiši“ apryla

Joseph Haydn

- awstriski komponist Wienskeje klasiki
 - jo se narožil 1. apryla 1732, jo wumrēl 1809
 - jo spisał radnu licbu muzikowych wužěłow, na pšiklad komornu muziku, wužěla za orchestry a jawiščo a oratoriumy
 - znate wužěla: „Theresienmesse“, „Sinfonie mit dem Paukenschlag“ a „Konzert für Trompeten und Orchester Es-Dur“

Samuel Hahnemann

- nimski gójc, awtor medicińskich fachowych knigłów, pšełožowař (*Übersetzer*)
 - jo se narožil 10. apryla 1755, jo wumrēl 1843
 - jo byl stwórišel (*Begründer*) homeopatię (alternatiwno-mediciniska gójeńska metoda)

Julia (Jule) Neigel

- nimska rockowa spiwařka, spisařka spivow a muzikowa producentka
- jo se narožila 19. apryla 1966
- jo žewješ albumow z jeje spiwami wujšlo
- se socialnje angažerujo we wšakich załožbach (*Stiftung*)
- wuznamjenjenja: mjazy drugim RSH-Gold, Preis der Deutschen Schallplattenkritik, Ehrenpreis der Russlanddeutschen

Hoffmann von Fallersleben

- nimski basnikař a germanist
 - jo se narožil 2. apryla 1798, jo wumrēl 1874
 - jo spisał teksty za hyšći žinsa znate žišece spipy, na pšiklad „Morgen kommt der Weihnachtsmann“, „Kuckuck, Kuckuck, ruft's aus dem Wald“ a „Alle Vögel sind schon da“
 - jo spisał 1841 tekst pózdjejšeje nimskeje narodnej hymny („Spiw Nimcow“)

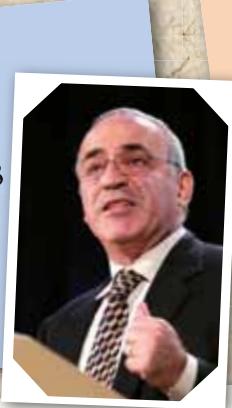

Esther Schweins

- nimska grajarka a režiserka
- jo se narožila 18. apryla 1970
- jo grała mjazy drugim w TV-serijoma „Tatort“ a „Blond! Eva Blond“ a w filmje „Vorstadt-krokodile 2“
- jo dostała myše Bambi a Bayerischer Fernsehpreis

Garri Kasparow

- sowjetsko-rusojski šachowy światowy mistrz
- jo se narožil 13. apryla 1963
- jo był węcej razowy światowy mistrz šaha a dobył dalsze mjazynarodne a narodne turnéry

Edgar Wallace

- engelski spisowaśel, awtor nawjeršeńskich knigłow, režiser, žurnalist a dramatik
- jo se narožil 1. apryla 1875, jo wumrěl 1932
- słuša k nejwuspěšnejším engelskorčenym spisowaśelam kriminalnych romanow
- w BRD jo se nawjeršeło wót 1950 do 1970tých lět wjele filmow pó jogo kriminalnych romanach, na pšiklad „Der Hexer“, „Das Gasthaus an der Themse“ a „Der Frosch mit der Maske“

Ella Fitzgerald

- US-amerikańska jazzowa spiwarka
- jo se narožila 25. apryla 1917, jo wumrěla 1996
- jo węcej ako 50 tonowych nosarjow z jeje spiwami wujšlo
- jo dostała 13 raz myto Grammy

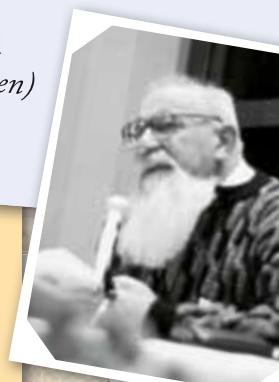

Claudia Cardinale

- italska grajarka
- jo se narožila 15. apryla 1938
- jo grała mjazy drugim w filmach „Cartouche, der Bandit“, „Der rosa-rote Panther“, a „Petroleummiezen“
- wuznamjenjenja: mjazy drugim Goldener Löwe, Goldener Ehrenbär a Women's World Award

Lew Kopjelew

- sowjetsko-rusojski spisowaśel, germanist a humanist
- jo se narožil 9. apryla 1912, jo wumrěl 1997
- jo był wót 1941 do 1945 oficér sowjetskeje armeje
- jo był wót 1945 do 1954 w sowjetskem pokušeńskem lěgwje (*Straflager*) za to, až jo se stajił (*entgegentreten*) sowjetskim wójjakam, ako su wugbali njestatki (*Verbrechen begehen*) pšešiwo nimskim ciwilistam

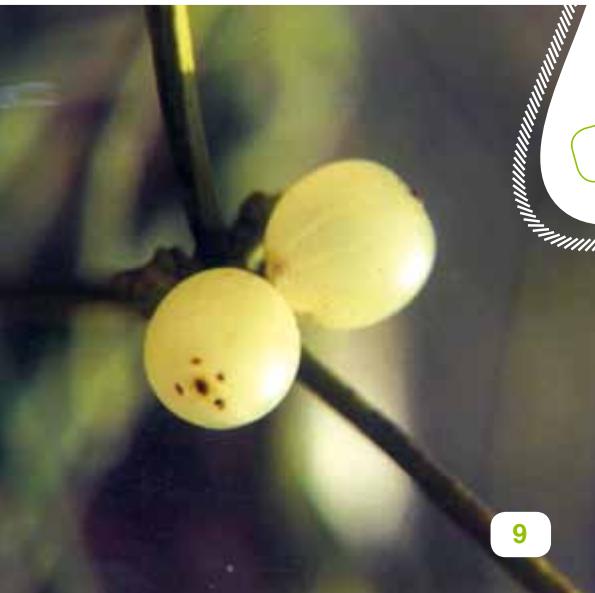

1

10

9

2

Fotowy kwis za Fotoquiz

Naš fotograf jo zasej był pilny a wótmówiał žaseś wšakich motiwów z pširody. Póznajoš, co jo na fotach wižeš?

☐ Platane	☐ Stiefmütterchen
☐ akelaja	☐ kwišonka dawidije
☐ Mohn	☐ jemjelica
☐ mjazyłopjenko we wórjechu	
☐ Erbse mit Keim	☐ Spargelkraut
	☐ larik

8

3

4

pśijaśele pśirody für Naturfreunde

Unser Fotograf war wieder fleißig und hat zehn verschiedene Motive aus der Natur aufgenommen. Erkennst du, was auf den Fotos zu sehen ist?

mak

grochowe zernko
z klęwkomZwischenblättchen
in einer Walnuss

Lärche

platana

Akelei

Blüte eines
Taschentuchbaums

matuška

gromakowe
zele

Mistel

5

7

6

Chur, gławne město šwicařskich Alpow

Wugléd
na město
z góry

Město Chur (retoromaniski *Cuira*, italski *Coira*) laží w pódzajtšnej Šwicařskej. Wóno jejo jano główne město kantona Graubündenska, ale teke, by mógał groniš, główne město šwicařskich Alpow. How bydli někak 38 000 luži. Chur jo pšawy turistiski magnet, dokulaž jo mjazy rědnymi wjerchami (*Gipfel*) graubündenskich Alpow a ma rědne stare město.

Dlujke stawizny

Chur jo nejstarše město Šwicařskeje. Założyli su jo Romarje, wérjepódobnje južo w stwórtem stolěšu. Na kuždy pad dajo se dopokazaś, až jo biskupstwo (*Bistum*) Chur było prědne biskupstwo na pódpołnoc Alpow. Prědny biskup jo how reziděrował

wót lěta 451. Wót togo casa daju se teke prědne archeologiske slědy tudejšej katedrale dopokazaś. W srjejzowěku a ranem nowem casu jo město mělo wótměnjate stawizny. Wót lěta 1803 jo Chur, gromaze z celým kantonom Graubündenska, žel Šwicařskeje konfederacie.

Altstadt von Chur

Chur hat, gemessen an der geringen Größe der Stadt, eine relativ ausgedehnte Altstadt. Das liegt unter anderem daran, dass hier alles ungestört wachsen konnte und im Original erhalten ist. Durch die Zugehörigkeit

zur neutralen Schweiz musste die Stadt in der Neuzeit keine Kriege erleiden. Sehenswert sind neben den beiden Hauptkirchen (reformierte Sankt-Martinskirche und katholischer Dom) und den engen Gassen die zentralen Plätze der Altstadt: Kornplatz, Pfeiferplatz und Ochsenplatz. Am besten ist es, man betritt die

Altstadt ohne Ziel und lässt sich einfach von sei ner Neugier ringsherum durch die schönen Gas sen treiben ...

Stare domy
rědne
wuglédaju.

Graubündenska: mała Świńska w Świńskiej

Graubündenska (retoromaniski *Grischun*, italski *Grigioni*) jo pó ploninje (*flächenmäßig*) nejwětšy kanton Świńskiej a teke jadnučki z tími oficielnymi rěcam: nimščinu, retoromańścinu a italščinu. Někak 68% wobydlarjow powěda nimski ako maminu rěc, 14% retoromaniski a 10% italski. W Churje jo nimščina głowna rěc. Někak 5,4% wobydlarjow Chura powěda retoromaniski a 5,1% italski. Chur jo sedło wjele retoromaniskich institucijow, na pískład Retoromaniskeje telewizije Świńskiej (Radiotelevisiun Svizra Rumantscha). Graubündenska lažy dopołnje w Alpach, drugej znatej měsće how stej St. Moritz a Davos. Na pódzajtšo Graubündenskeje lažtej Awstriska a Liechtensteinska a na pódpołdnjo lažy Italska.

Was tun in Chur?

Chur bietet zu jeder Jahreszeit und für jeden etwas. Im Winter kann man auf den Bergen ringsherum wunderbar jede Art von Wintersport treiben: Bergbahnen verbinden die Stadt direkt mit dem auf über 1600 Metern Höhe liegenden Wintersportzentrum und Naherholungsgebiet Brambrüesch. Im Frühjahr und Sommer kann man auf den Bergen wandern und das wunderschöne Panorama genießen. Einen besonderen Anblick bietet die Stadt auch im Herbst, wenn die zahlreichen

Grünanlagen der Stadt sich herbstlich verfärben und Chur, von den Bergen ringsherum gesehen, golden glänzt.

Gaž cošo typiske, graubündiske speciality wopytaś, pón móžom *Pizokel* a *Capuns* póručyś. *Pizokel* su pódobne na italske *Gnocchi*, z wjele twarožkom a měsom, zeleninu abo gribami. *Capuns* jo něco specielnego: mangold z małkimi špeclami (*Spätzle*), zelami a z bündenskim měsem (*Bündner Fleisch*). Take speciality w Nimskej bóžko niži nje-krydnjoš!

Klima

Lěcrownož jo Chur daloko wót mórja, ma weto oceanisku klimu: Lěša su how dosć sople, a zymy nic tak zymne, kaž by mógał se myslíš. Same město lažy na wusokosći „jano“ 600 metrow, a z pódwjacora pšio pšecej moderatny pówetš. W górah dowokoła města, se wě, jo wjedro pitšku hynakše: how jo teke w lěšu pšecej zymnej ako w měsće, a w zymje mašo how garantiju za sněg.

Retoromaniski za turistow

Retoromańścina jo romaniska rěc a gromaże z nimščinu, francojščinu a italščinu oficielna rěc Świńskiej. Retoromaniske dialekty su teke w Pódpołdnjowem Tirolu a w Friaulu (wobej w Italskej) powědane. Samo w Świńskiej ma retoromańścina šesć głównych dialektow! Eksistěrujo pak teke standardna forma, *Rumantsch Grischun*. A lěcrownož w Churje su powědarje retoromaniskeje rěcy w mjeňsynje, su wóni w drugich rožkach Graubündenskeje we wětšynje.

Ale teke
w Churje
was rozměju,
gaž gronišo
něco retoro-
maniski:

jo - *gie*
ně - *na*
Pšosym! - *Fagei schi bien!*
Žekujom sel - *Engraziel fetg!*
Dobry žen! - *Bien dil!*
Na zasejwiżenje! - *A bien seveser!*
Daj/Dajtej/Dajšo se složeš! - *Bien appetit!*

UNIWERSITA

– městnosć wědy

Sy južo raz wó tom rozmyslował/-a, co coś pózdźeje raz żeñaś? Jolic jo: Trjebaš za to wukubłanje abo studium na uniwersiše?

Stolęsa stara tradicja

Uniwersity mamy južo dlej ako 1 000 lět. Na zachopjeńku njejsu nadawk měli młode wědomnostníki wukublaś. Prědne uniwersity su skerzej městna byli, źož su luže

swóju wědu wuměnjali. Wucone su se zmakali, aby swóje dopóznaśa drugim pśedstajili a wó nich diskutěrowali. Ale skoro su se narske wukniki pśinamakali, aby něco wót wuconych wuknuli.

Prědne uniwersity

W srjejowěku su nastali prědne uniwersity. W Parisu su se zmakali teologi a filozofy, W Bognje (Italska) su zajmce pśawnistwo studěrowali. W 13. a 14. stolęsu su nastali dalšne znate uniwersity. Na pśikład jo se uniwersita w Praze założyła w lěse 1348. Wóna jo byla prědna uniwersita w Swětem Romskem mócnarstwje nimskego naroda. Uniwersita w Lipsku jo se założyła 1409.

- 1 Uniwersita Gottfrieda Wilhelma Leibnitza w Hannoverje
- 2 Pśiwzeše studentow na uniwersiše w Bognje wokoło 15. stolęsa
- 3 Medalja nobelowego myta z lěta 1933
- 4 Cytanje w matematice – lěc to wšykne rozměju?

3 Uniwersity a technika

Wót 17. stolěša su wordowali pšírodowědne a pódzdej teke techniske pśedmjaty pšecej wažnejje. Uniwersity su byli městna wunamakanjow, wuwijanja nowych technikow a *slězenja*. Tak jo to do žinsajšnego. Pśisamem wšykne wědomnostniki, ako dostawaju nobelowe myto za swojo žělo, su byli abo su profesory na někakej uniwersiše.

Uniwersita?

Słowo uniwersita pójchada z łatyńškeje rěcy a jo skrotconka wuraza uniwersitas magistrorum et scholarium. Z tym wurazom su w srježowěku wusokošule pomjenovali. Serbski by to wóznamjeniło zgromadnosć wucabnikow a wuknikow.

Slězenje a wucba

Uniwersity su do wšakorakich fachowych *wobłukow* (fakultow) *rozdželone*. Na pśiklad jo w Lipsku 14 fakultow: mjazy drugim teologiska a filologiska (za rěcy) fakulta, fakulta za chemiju a mineralogiju abo za medicinu. Kaž wižiš, su *wopšimješa* kradu rozdželne. Ale jadna wěc jo za wšykne ta samska: profesory a jich sobuželašerje maju dwa głownej nadawka dcyniš.

K přednemu deje w swójom fachowem wobłuku slěziš a za nowymi dopóznašami pytaš. Tak slězi na pśiklad profesor mediciny snaž za nowymi *gójeńskimi srědkami*. Profesor stawiznow zasej *wugódnosć* stare dokumenty z wěstego casa a wopytuju pšež to wěcej wó toš tom casu zgóniš. Teke studenty sobu slěze, gaž su južo we wušych semestrach.

K drugemu deje *wuwucowaś*. Ten nadawk jo celo na studenty wusměrjony: Profesory a jich wědomnostne sobuželašerje *cytaju*

4

k wěstym temam. Wušej togo póbituju seminary. W nich wobželuju studenty wěste temy pód nawjedowanim a z pomoču wědomnostnika. W praktikumach zeznawaju studenty praktiski bok swójego pśedmjata.

Žywjenje studentow

Studenty maju swój gózinski plan kaž w šuli, w jadnom semestrje su cytanja, seminary a praktikumy pšecej w tom samskem casu. Studijne lěto se rozdželujo do dweju semestrowu: lěšojski a zymski semester. Mjazy nima jo semesterska pśestawka. Wóna njejo dļužki dowol, ale jo myslona za pisanje seminaranych žělow, praktikumy a za pśigotowanje na pśespýtowanja. Młoge studenty teke žělaju w tom casu, aby se něco *pśizastužyli*. Něnto lažy na tebje: Za kótary studijny směr a kótare studijne městno se raz rozsužijoš? Gaž coš raz serbščinu studerowaś, pótom wupóraj se do Lipska!

SŁOWNICK

cytaś – hier: eine Vorlesung halten; *dopóznaše* – Erkenntnis; *gójeński srědk* – Heilmittel; *pšawnistwo* – Rechtswissenschaften; *pšírodowědny* – naturwissenschaftlich; *pśizastužy se* – sich dazuverdienen; *rozdželony* – eingeteilt; *slězenje* – Forschung; *wědomnostnik* – Wissenschaftler; *wobłuk* – Bereich; *wopšimješe* – Inhalt; *wucony* – Gelehrter; *wugódnosćowaś* – auswerten; *wuraz* – Ausdruck; *wuwucowaś* – lehren

WubaSlijomy wuchacka

To trjebaš:

- tonowy karton
- filtrowański tutawku
- lipk
- barwki
- nożycki

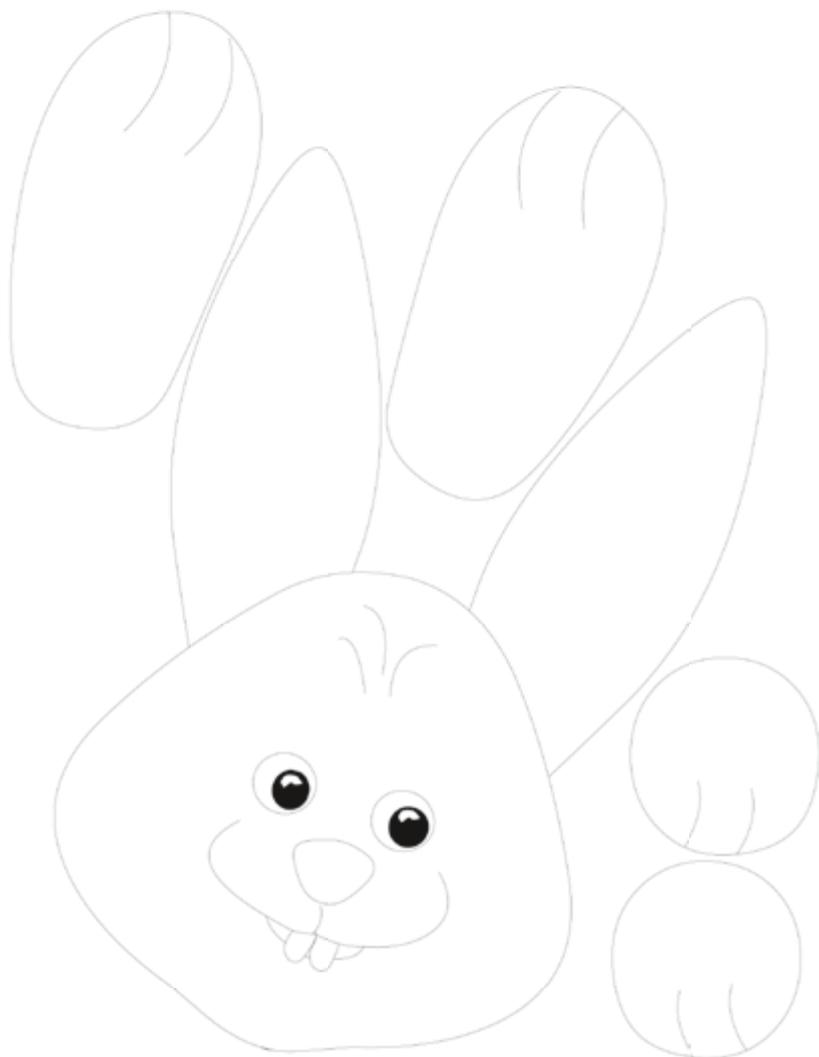

To cinyš:

1. Die Bastelvorlage eventuell auf die gewünschte Größe kopieren und ausschneiden.
2. Gaž coš, móžoš wuchackowe žele a tutawku z barwikami wobmólowaś.
3. Den Kopf des Hasen leicht schräg auf die schmale Seite der Filtertüte kleben.
4. Pacy (*Vorderpfoten*) na tutawku nalipnuš.
5. Unten in die offene Filtertüte die Füße etwas einschieben und ankleben.

Gótowe!

W tom mjasecu
su jatšy. Cytaj, kak
móžoš wuchacka z filtro-
wańskeje tutawki (*Filtertüte*)
wubasli! Taki wuchack
móžo pší woknje, na lampje
abo na jatšownych
gałuzkach wisaś.

LICBY

1.

60 66 64 16 22 20 ...

Z kótareju licbu žo ten rěd dalej?

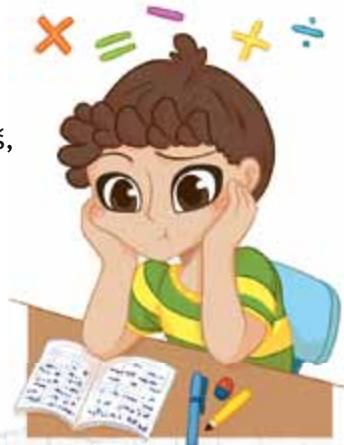
Mit welcher Zahl geht diese Reihe weiter?

2.

Licba 45 dejš do styrich želov rozdželiš, tak až dostanjoš pšecej tu samsku licbu, gaž k přednemu želoju 2 aděrujoš, wót drugego žela 2 subtrahěrujoš, tšeši žel z 2 multipli- cěrujoš a stwórty žel psez 2 diwiděrujoš.

Die Zahl 45 soll in vier Teile geteilt werden, so dass man dieselbe Zahl erhält, wenn man zum ersten Teil 2 addiert, vom zweiten Teil 2 subtrahiert, den dritten Teil mit 2 multipliziert und den vierten Teil mit 2 dividiert.

Maks groni
celo zagórnjy
(begeistert): „Cora jo
był wjelgin rědny žen.“
Skóńcne som mógał raz
cyniš, což som kšět.“
„Co ga sy kšět cyniš?“,
pšaša se starka. Paul,
wótegranja: „Nic.“

Dwě sekretařce se
rozgranjatej: „Mój
šef jo pšecej tak pilny.
Gaž pó pěstawce
pergamentowu papjeru
(Butterbrotpapier) ned
njerumujom, wón na
njej pódpisujo
(unterschreiben).“

Nowy
wuknik jo we
wucbje wusnuł.
Jogo sused šepoco
(flüstern): „Ten nowy
jo se malsnje pla
nas zažětal (ein-
arbeiten).“

Šulski
direktor mjena
rěšárce (Putzfrau):
„Glědajšo, how na tom
globusu lažy proch na
palc tlusto (fingerdick)!“
Rěšárka se zaščitujo: „To
žeden žiw njejo, kněz
direktor. Wy sço Waš
palc direktnje do
Sahary tlocyli
(drücken).“

ROZWĘZANJE

b. 6, 7

1.a) Mam styrich bratšow / styri sotšy /
tých bratšow a sotšu / dwěju bratšowu
a dwě sotše / bratša a tší sotšy.

1. b) Mam pěsich bratšow / pěs sotšow /
styrich bratšow a sotšu / tých bratšow
a dwě sotše / / dwěju bratšowu a tší sotšy
/ / bratša a styri sotšy.

2. a) bratša a sotšy, b) sotše, c) sotšu a tých
bratšow, d) sotšoma a bratšoma,
e) bratšoma

3. a) za, b) na, c) pši, d) do, e) za, f) pši, g) na

b. 18, 19

1.b), 2.a), 3.a), 4.b), 5.c), 6.c), 7.a), 8.c), 9.a), 10.b),
11.c), 12. b)

b. 22, 23

1 grochowe zernko z kléwkem – Erbse mit Keim
2 mjazyłpienje we wóřechu – Zwischenblättchen
in einer Walnuss; 3 mak – Mohn; 4 larik – Lärche;
5 platana – Platane; 6 akelaja – Akelei; 7 matuška –
Stiefmütterchen; 8 kwisónka dawidije – Blüte
eines Taschentuchbaums; 9 jemjelica – Mistel
10 gromakowe zele – Spargelkraut

b. 28, 29

Licby 1. 5

$$\begin{aligned} 2. \quad 45 = a + b + c + d // a + 2 = x, b - 2 = x, 2c = x, \\ (d/2) = x // 45 = x - 2 + x + 2 + (x/2) + 2x = 4,5x \end{aligned}$$

$$x = 10, a = 8, b = 12, c = 5, d = 20$$

Wognjowa
wobora jo Frycka
z rěki wumóžyla
(retten). Jaden wog-
psaša: „Cogodla njejsy
k brjogoju plět? Stej jano
to: „Ale tam na tofli stoj
Plěwanje jo zakazane!“

Wudawař:

Domowina z. t. –

Rěčny centrum WITAJ

Póstowe naměsto / Postplatz 2

02625 Budyšyn / Bautzen

tel.: (0 35 91) 55 04 00

Redakcja „Płomje“:

Bernd Melcher (zagronity redaktor)

tel.: (03 55) 48 57 64 49

e-mail: plomje@witaj.domowina.de

Nakladništvo:

Ludowe nakładništvo Domowina /

Domowina-Verlag GmbH

Sukelsnska droga /

Tuchmacherstr. 27

02625 Budyšyn / Bautzen

tel.: (0 35 91) 5 77-24 2

Wugótowanje:

Thomas Fiebiger

Béatrice Giebelhäuser

Šíšć:

Wagner Digitaldruck
und Medien GmbH Nossen

Wašnja wuchadanja a plašizna:

„Płomje“ wuchada

11 razow wob lěto

Plašizna lětnego abonenmenta:

6,60 €

Plašizna za jadnotliwe wudaše:

0,70 €

Skazanki / Rozširjenje:

Ludowe nakładništvo Domowina /

Domowina-Verlag GmbH

Sukelsnska droga / Tuchmacherstr. 27

02625 Budyšyn / Bautzen

tel.: (0 35 91) 5 77-26 3

e-mail: vertrieb@domowina-verlag.de

ISSN 0136-2594

Vertriebskennzeichen:

2 B 10553 E

Domowina z. t. z Rěčnym centrum WITAJ spěchju se wót Založby za serbski lud, kótaraž dostawa
lětnej pódprěu z dankowych srédkow na zaklaze góspodařskich planow, wobzamknionych wót
Nimskego zwézkowego sejma, Krajnego sejma Bramborskeje a Sakskego krajnegego sejma.

Z lúštom a lúbosón – ZA TO SERBSKE –

Chto ja som

Mě se groni **Bianca Hadamickowa**. Som 42 lét stara. Som se narožila a wótrosła w Chóšebuzu a tam teke žinsa bydlim. Pó žasetem létniku som dalej na chóšebuskem Centrumje wušego kublania (*Oberstufenzentrum – OSZ*) 1 wuknuła na wótkublařku (*Erzieherin*). Wót 2012 žélam ako wótkublařka we Witajhorše „Njewjerica“ w Žylowje / Sielow.

Ja a dolnoserbska rěc a kultura

Serbske drastwy som južo w žišetstwje znała. Tu rěc pak njejsom w šuli wuknuła a nigdy se z njeju zaběrala. Za cas DDR jo se mě rusojska rěc spodobała. Wóna mě hyšći žinsa pomaga pší písowjenju (*An-eignung*) serbskeje rěcy. Akle pšež swojo žělo som se ze serbščinu zeznała. W lěše 2013 som se na tšimjasecnem zakladnem kursu serbščiny w chóšebuskem Rěcnem centrumje WITAJ (RCW) wobzéliła. Něnto se wjaselim, až móžom tu rěc cýtaš a powědaś. Wužywam kuždu móžnosć serbsku rěc nałożowaś (*anwenden*).

Kuždy žen wopytujom serbski powědaś, teke pitšku ze swójim synom. Wón to lúbujo. Wótergi chójžim na serbske zarědowanja. Wobzélujom se teke na kursach Šule za dolnoserbsku rěc a kulturu a Rěcnego centruma WITAJ.

Gaž žo wó nałogi, to rada chójžim z hortowymi źišimi camprowat. Pší mólowanju jatšownych jajow se mě bosérowanje (*Bossiertechnik*) wjelgin spódoba.

Nażejam se, až dolnoserbska rěc njewótemrějo (*nicht aussterben*) a luže ju dalej dawaju. Za to cynim wšo, což móžom.

Co mam hyšći předk, co com na kuždy pad w tom žywjenju hyšći dojšpis

Na přednem městnje stoj strowosć ceteje familije. Com pšecej lěpjey móc serbski powědaś. Com wobstaś pšespytowanje w serbskej rěcy na niwowje Bl. Rad by kšela měs serbsku žělowu drastwu.